

Studentské hodnocení programu výuky učitelství primární školy v Ostravě (Česká republika) a Jönköpingu (Švédsko)

Hana Lukášová–Kantorková, Milada Malinová¹

Úvod

Príspevek je výsledkom výzkumu, který se týká evaluace změn studia v inovovaném programu výuky v přípravě studentů učitelství I. stupně základní školy, který probíhal v letech 1992–1999 na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity. O obsahových a organizačních změnách jsme informovali v minulých letech. (Kantorková, 1996a, 1996b, 1997b, 1997c, 1998a, 1998b, 1998c, 2000a, 2000b). Ve školním roce 1999/2000 zasáhla do výuky změna ze zavedením kreditního systému. Studenti v tomto roce mohli vycestovat na jednosemestrální stáž do zahraničí.

V této stati uvedeme dotazník, který byl pro studentské hodnocení použit v roce 2000 v anglické verzi. Výsledky studentského hodnocení v alternativním a klasickém programu studia byly srovnány s výsledky studentského hodnocení ve Švédsku.

Vymezení výzkumného vzorku a problému výzkumu

Rok	2000
NŠ1 — studenti klasického programu	N = 19
NŠ2 — studenti klasického programu	N = 22
NŠ3 — studenti alternativního programu	N = 12
Studijní skupina studentů ze Švédska	N = 31
Celkem	Σ 84

Celkově byl výzkum proveden u 53(19 + 22 + 12) studentů PdF OU (ČR) a 31 studentů v Jönköpingu (Švédsko). Vzorek výzkumu zahrnuje 84 studentů z obou institucí.

Celkové porovnání výsledků se nakonec týká 84 studentů. 31 studentů ze Švédska, 41 studentů z klasického programu studia (NŠ 1, NŠ 2) a 12 studentů z alternativního programu studia (NŠ 3) v Ostravě z České republiky.

Obou skupin studentů jsme se ptali na tři oblasti hodnocení:

- vnímání kvality přednášek a seminářů
- posuzování organizace studia
- posuzování vztahu studenti–učitel, učitel–studenti

Problém, na který se soustředíme v tomto stručném sdělení, se bude týkat shod a rozdílů mezi studenty alternativního a klasického programu studia a porovnatelného programu ve Švédsku v roce 2000.

Hypotézy výzkumu

1. Předpokládali jsme, že studenti ze Švédska budou výše hodnotit kvalitu výuky hlavně z hlediska přiměřenosti a souvislosti poznatků a z hlediska prostoru pro dialog s učitelem.

¹(Hana.Kantorkova@osu.cz) Katedra pedagogiky primárního a alternativního vzdělávání, Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Reaální č. 5, 701 03, tel. (069)6160421

2. Předpokládali jsme, že studentské hodnocení organizace studia bude výrazně příznivější u švédských studentů než u studentů z Ostravy (ČR), kam ve školním roce 1999/2000 zasáhl „velký třesk“ kreditního systému.
3. Předpokládali jsme, že vztahy studenti–učitele budou hodnoceni srovnatelně ve všech šesti charakteristikách.

Metoda výzkumu

Ve výzkumu byla použita dotazníková metoda ve formě škály, kterou jsme připravili a vyzkoušeli v roce 1996 (Kantorková, H., Hrušková, R. viz 2000a). Inspiraci pro tvorbu dotazníku byla práce M. Kučery (1994). Verze pro Švédsko byla navržena a aplikována studentkou magisterského programu studia učitelství 1. stupně základní školy Miladou Malinovou pro její diplomovou práci. Zjištěné výsledky tohoto sdělení jsou vybrány z této diplomové práce.

Klíč k výsledkům výzkumu

1. studentské hodnocení kvality výuky
 - (a) kvalita přednášek a seminářů
 - (b) srozumitelnost přednášek a seminářů
 - (c) přiměřenost sumy poznatků na přednáškách a seminářích
 - (d) souvislost jednotlivých poznatků
 - (e) prostor k dialogu s učitelem
 - (f) porozumění učiva studenta
2. studentské hodnocení organizace studia
 - (a) dostatečný obecný přehled výuky
 - (b) dostatečné odborné teoretické znalosti
 - (c) dostatečné praktické dovednosti
 - (d) návaznost mezi jednotlivými semestry
 - (e) pořadí získávaných poznatků
 - (f) velké penzum poslouchání a studia učebnic
 - (g) dostačující studijní materiál
 - (h) dostatek kontaktů se školami praxe
 - (i) dostačující praxe
 - (j) možnost analýzy pedagogické praxe s učitelem
3. studentské hodnocení vztahu učitel–student
 - (a) korektnost chování učitelů ke studentům
 - (b) korektnost studentů k učitelům
 - (c) postoj učitelů ke studentům
 - (d) zájem studentů o spolupráci s učiteli
 - (e) přínos pracovních kontaktů a spolupráce studenta s učitelem
 - (f) bližší pracovní vztah s učitelem

Výsledky výzkumu v tabulkách

A — Hodnocení kvality výuky

	a=19	a=22	a=12	a=31
	NŠ1/00	NŠ2/00	NŠ3/00	sk.Šv./00
A1	4,48	5,11	5,33	5,93
A2	6,38	6,42	6,83	7,07
A3	6,14	6,32	6	5,62
A4	4,05	4,47	4,08	5,9
A5	4,2	5,63	7,33	5,72
A6	3,52	4,67	4,58	5,21

B — hodnocení organizace studia

	a=19	a=22	a=12	a=31
	NŠ1/00	NŠ2/00	NŠ3/00	Sk. Šve/00
B1	2,67	4,47	5,18	5,45
B2	4,29	5,42	7,17	5,86
B3	2,24	2,89	4,5	3,86
B4	4,48	4,84	5,58	5,86
B5	4,33	5,21	6,25	5,24
B6	6,24	6,89	5	4,5
B7	2,65	4,16	4,58	3,07
B8	2,71	3,42	5,92	6,07
B9	1,9	2,89	6,25	5,41
B10	3,6	3,42	6,00	5,28

C — hodnocení vztahu učitel — student

	a=19	a=22	a=12	a=31
	NŠ1/00	NŠ2/00	NŠ3/00	Sk. Šve/00
C1	4,55	5,37	6,5	5,57
C2	5,43	5,84	5,58	6,1
C3	3,62	4,95	7,25	5,66
C4	5,86	5,68	6,33	5,48
C5	6,38	6,89	8,08	6,38
C6	5,57	4,79	5	2,57

Interpretace výsledků výzkumu

Výsledky studentského hodnocení v je třeba brát jako dílčí příspěvek k celkové evaluaci studijního programu vzdělávání pro 1. stupeň základní školy, který byl předmětem našeho výzkumu v letech 1992-2000 (Ries, L. — Kantorková, H.1994, 1995, Kantorková 1995a,1996,1997, Kantorková, 2000a).

Jak studenti celkově hodnotí a posuzují své studium z hlediska kvality výuky, organizace studia a vztahu učitel — student?

Z šesti položek hodnocení hodnotili nejvýše **švédští studenti čtyři hodnoty** celkovou kvalitou výuky (A1) 5,93, srovnatelnou s českými studenty 5,33-5, 11-4,48, **přiměřenost, chápání souvislostí a porozumění látce**. Hodnocení **srozumitelnosti** výuky (A2) je dokonce u českých studentů vyšší. Čeští studenti alternativního programu výrazně nejvýš ocenili **prostor pro dialog s učitelem**. Hypotéza se potvrdila jen částečně.

Jak studenti hodnotí organizaci studia?

Druhá hypotéza se nepotvrdila. Rozdíly v hodnocení studia byly nejvýraznější, každá studijní skupina prezentovala jinou zkušenost. Překvapením bylo, že více než studenti ze Švédska ocenili organizaci studia studenti s alternativním programem v Ostravě. Byly to hodnoty v šesti položkách z desíti hodnocených. **Studenti ocenili odborné teoretické znalosti (7,17), praktické dovednosti (4,5), pořadí při získávání poznatků (6,25), dostačující studijní materiál (4,58), dostačující praxe (6,25) a možnosti analýzy praxe s učitelem (6,00). Srovnatelné jsou položky švédských a alternativních českých studentů, které hodnotí dostatečný obecný přehled výuky (B1: 5,45–5,18), návaznosti mezi jednotlivými semestry (B4: 5,86–5,58) a dostatek kontaktu se školami (B8: 6,07–5,92).** Zajímavý je výsledek v převrácené položce B6, v níž je zřetelné, že studenti ze švédska nevidí velké penzum poslouchání a studia z učebnic jako výrazný problém (4,5) a čeští studenti z klasického programu studia ho vidí jako závažný (6,89–6,24). Zdá se, že organizační změny studia v duchu alternativního vzdělávacího programu jsou dobře nastoupeným trendem v oblasti sledovaných změn. V budoucnu bude třeba zopakovat výzkum ve stabilizovaných podmínkách. Změny za pochodu, které postihly studenty klasického programu studia, se promítly i do jejich hodnocení organizace výuky.

Jak studenti hodnotí vzájemný vztah učitel — student?

Vztahy mezi učiteli a studenty jsou hodnoceny velmi podobně u švédských a českých studentů. Ve čtyřech položkách z šesti je hodnocení nejvyšší u studentů alternativního programu studia v C1 tj. **korektnost chování učitelů ke studentům (6,5), C3 tj. postoj učitelů ke studentům (7,25) a C5 přínos kontaktů a spolupráce s učitelem pro studenta (8,08).** Překvapující je položka hodnotící bližší pracovní vztah k učiteli, u švédských studentů je nejnižší C6 = 2,57. Spolupráce s učiteli byla u švédských studentů hodnocena výrazně níže než u ostravských studentů všech studijních skupin.

Závěr

Porovnání hodnotících postojů studentů k vybraným charakteristikám výuky se ukázalo velmi užitečné. Zpětná vazba potvrdila smysluplnost dobře nastoupených změn v alternativním programu studia, který se stal základem pro kreditní systém. Objevily se i nové zajímavé otázky pro budoucí výzkum.

Literatura

- [1] HRUŠKOVÁ, R. Studentské posuzování vysokoškolské výuky. OU: PdF OU, 1997. Diplomová práce
- [2] KANTORKOVÁ, H., RIES, L. aj. Profesní předpoklady k učitelství primární školy. Ostrava: PdF OU 1996a, 1997a. Zprávy FRV 5803.
- [3] KANTORKOVÁ, H. Příspěvek k teorii učitelského vzdělávání. Ostrava 1996b, Sborník pedagogické vědy 4, PdF OU, s.17-25, ISBN 80-7045-107-X.
- [4] KANTORKOVÁ, H. Studenckie oceny nauczania dydaktyki na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Ostrawskiego In.: Jasinski, Zenon (Red.): Problemy przygotowania zawodowego nauczycieli w Europie srodkowej. OPOLE: Uniwersyta, 1996c, s. 153-165. ISBN 83-901082-4-0.
- [5] KANTORKOVÁ, H. Studentské hodnocení vysokoškolské výuky didaktiky. In Sborník Česká asociace pedagogického výzkumu z roku 1995. Brno: CERM s. r. o.1997b, s. 68.

- [6] KANTORKOVÁ, H. Pojetí pedagogické tvořivosti v alternativním programu učitelské přípravy. In Maňák, J. (Ed) a kol. Tvořivostí učitele k tvořivosti žáků. Brno: Paido, 1997c, s. 42–51. ISBN 80-85931-47-8.
- [7] KANTORKOVÁ, H., KREJZOVÁ, B. Jak lze připravovat budoucí učitele 1. stupně. In Dořáková (Ed.) Svět výchovy a vzdělávání včera, dnes a zítra. České Budějovice: 1997d. Sborník z mezinárodní konference. 13.–15. listopadu 1997c. ISBN 80-7040-265-2.
- [8] KANTORKOVÁ, H. Praktická pedagogická příprava studentů učitelství v alternativním programu výuky pedagogiky. In Sborník České asociace pedagogického výzkumu. České Budějovice: 1998a, s. 141–147. ISBN 80-7040-324-1.
- [9] KANTORKOVÁ, H. Výzkum prožívání vybraných vnitřních a vnějších podmínek pedagogické tvořivosti studentů v alternativním programu studia. Pdf OU, Ostrava, Sborník Pedagogické vědy, 1998b, č.5, s.29–52. ISBN: 80-7042-137-1.
- [10] KANTORKOVÁ, H. Strategie řešení problému učitelské přípravy pro 21. století. In Sborník z konference Připravujeme učitele pro 21. století a vstup do Evropy? Olomouc: Pdf PU, 1998c, s. 132. ISBN 80-7067-871-2.
- [11] KANTORKOVÁ, H. Studentské hodnocení inovovaného programu studia pedagogiky. Sborník z 8.konference ČAPV, Liberec 2000, s. 247–255, ISBN 80-7083-468-4.
- [12] KANTORKOVÁ, H. Pedagogická tvořivost studentů učitelství. Pdf OU, 2000, 13. ISBN 80-7042-162-2
- [13] KANTORKOVÁ, H. Jaká pojetí vzdělávání učitelů mohou být inspirací při hledání nových možností učitelské přípravy na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity. In. Sborník Pedagogické vědy, Paedagogica, Ostrava 2000/6, č.191, s. 13-54. Nové možnosti vzdělávání učitelů, vychovatelů a žáků pro učící se společnost 21. století. ISBN 80-7042-170-3
- [14] KUČERA, M. Pedagogická fakulta očima studentů. In Stát se učitelem. Praha: Pdf UK 1994.
- [15] MALINOVÁ, M. Studentské posuzování vysokoškolské výuky. Pdf OU, 2001. Diplomová práce
- [16] RIES, L., KANTORKOVÁ, H. aj. Teacher training and pedagogy as a way of bulding Europe. Ostrava: Pdf OU1995a. Zpráva k programu Tempus, JEP 2615.
- [17] RIES, L., KANTORKOVÁ, H aj. Alternativní vysokoškolská příprava učitele obecné školy. Ostrava: Pdf OU 1994, 1995. Zprávy FRVŠ.